

bijenteelt

verschijnt maandelijks • jaargang 3 • sept. 1967 - 9

**maandblad van de bijenhoudersbonden a.b.t.b., i.l.t.b. en n.c.b.
en de vereniging tot bevordering der bijenteelt in nederland**

Gestegen wasprijzen

In verband met de gestegen wasprijzen (zie beneden) hebben wij met ingang van 10 augustus de prijs van

Superkunstraat

verhoogd tot f 8,— per kg.

De stijging van de kunstraatprijs is een gevolg van het feit dat wij sedert 10 augustus voor uw was en wasafval de volgende

Verhoogde prijzen

betalen:

ruwe raat van goede kwaliteit per kg	f 1,60
ontzegelwas van goede kwaliteit per kg	f 2,—
zuivere was van goede kwaliteit per kg	f 6,—

Was en wasafval dienen franco Wageningen te worden geleverd, maar als uw zending meer bedraagt dan 25 kg

betalen wij de vracht

Als u de was en wasafval van uw hele afdeling in één zending naar Wageningen stuurt krijgt u niet alleen een fantastisch hoge prijs, maar u hebt ook geen vrachtkosten. Verpak uw wasafval

nooit in plastic

In plastic zakken gaat de was „broeien” en hij wordt waardeloos.

PRIJSVERLAGING

Doordat wij voor de vervaardiging van superkunstraat de modernste machines gebruiken, krijgt u

niet alleen kunstraat, die van ongeëvenaarde kwaliteit is, maar wij kunnen ook de prijs voor het verwerken van uw zuivere was tot kunstraat *verlagen* tot f 2,— per kg.

Afdelingsbesturen

het is *nu* de tijd om het gezamenlijk inzenden van de was en wasafval van uw hele afdeling te organiseren en niet als de wasmot er reeds flink in heeft huisgehouden. Door de gezamenlijke inzending reeds nu ter hand te nemen, bezorgt u uw leden een groot voordeel.

KORTINGEN

Organiseer ook het gezamenlijk kopen van wat de leden van uw afdeling nodig hebben. De vrachtkosten zijn dan stukken lager dan wanneer ieder lid van uw afdeling afzonderlijk bestelt en bovendien geven wij de volgende kortingen op uw bestellingen:

boven f 200,— 5% korting en
boven f 500,— 10% korting.

U bent welkom

in Wageningen op alle werkdagen van 8-12 en van half 2 tot 5 uur. Ons adres is: Grindweg 57, vlak bij het busstation op de Stadsbrink.

GOEDE DINGEN

BIJENHUIS - WAGENINGEN

Tel. 08370 - 2863 — Giro 823276

De bijenwas is nu duur!

Imkers, vergaar nu alle was die u hebt en lever deze zo spoedig mogelijk. Wij betalen gedurende de maanden *september en oktober* voor goede kwaliteit

ruwe raatwas	f 1,50 per kg
zegelwas	f 2,20 per kg
zuivere bijenwas	f 5,50 per kg

De leden van de 3 zuidelijke bonden leveren hun was op de gebruikelijke wijze *gezamenlijk via de afdelingsagent*.

Imkers benoorden de grote rivieren kunnen rechtstreeks aan Boxtel leveren. Dit moet dan *franko* geschieden.

Leveren zij met de afdeling *gezamenlijk in één partij*, dan nemen wij de vrachtkosten voor onze rekening.

Profiteer nú van deze hoge wasprijzen. Alléén gedurende september en oktober 1967.

n.v. Honingzemerij „HET ZUIDEN”
BOXTEL - Postbus 2 - Tel. 0 4106 - 2306

BIJENTEELT

Maandblad van de Bijenhoudersbond van de L.L.T.B., de Bijenhoudersbond van de N.C.B., de Imkersbond van de A.B.T.B. en de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland.

*

Redactie:

P. A. M. van Dongen, Ravelijn 4, Steenberg en R. P. W. Assink, Enschede; J. Beyer, Ningen (eindredacteur).

*

Redactiecommissie:

W. Assink, Enschede; J. Beyer, Heerlen; P. L. Lammers, Oss en H. G. Maagendans, Arnhem.

*

Adviseur:

De rijksbijenconsulent.

*

Advertenties en Speurbijtjes:

N.V. van Mastrigt en Verhoeven, Oude Kraan 16, Arnhem.

*

Verschijndag:

De eerste woensdag van de maand.

*

Inzending kopij:

Vóór de 19e der maand.

**Nieuwe leden,
adreswijzigingen,
abbonementen,
bestuurszaken enz.:**

Voor de A.B.T.B.:
Imkersbond A.B.T.B.,
Postbus 129, Arnhem.

Voor de L.L.T.B.:
Bijenhoudersbond L.L.T.B.,
Klompstraat 21, Heerlen.

Voor de N.C.B.:
Bijenhoudersbond N.C.B.,
Spoorlaan 50, Tilburg.

Voor de Vereniging tot
Bevordering der Bijenteelt:
Bijenhuis, Wageningen.

Bijenteelt

en

zomermijmeringen

Wilgenroosje
een goede wilde
drachtplant

Zomer en reizen; twee begrippen die voor veel Nederlanders onafscheidelijk zijn. Wie daarvoor de mogelijkheden heeft, en wie de behoefte heeft om iets meer van de wereld te zien gaat naar het buitenland toe. (Om o.m. te ervaren dat Nederland een prachtig land is.) Wij gingen dit jaar een kijkje nemen in het o.i. prachtige landje Denemarken.

Door de imkersbril bekeken leken vele delen van Denemarken een waar paradijs. Grote velden koolzaad stonden klaar om geoogst te worden. De wegen waren omzoomd door een bont bouquet van allerlei prachtige wilde planten, waarvan vele, getuige het bezoek door talrijke insecten, goede drachtplanten waren. Heel decoratief stonden op vele plaatsen de geweldige exemplaren van de Grote Berenklauw; volgens het „Handboek der moderne bijenteelt” van Schotman-Wedmore ($\pm$ 1940) een plant die als belangrijke nevendrachtbron genoemd kan worden.

Wanneer we voorbij de bermen over de zacht glooiende landerijen keken, ontdekten we steeds weer grote velden wit en geel, velden Witte Klaver en Raapzaad. Deze gewassen kwamen bijna overal op onderling zeer korte afstand voor, zodat de nijvere bijen ze eenvoudig beide konden bevliegen.

Verbaasd stonden we over het naast elkaar bloeien van Brem en Witte Klaver (begin juli). Ondanks alle gunstige voor-

waarden voor aangenaam bijenhouden, hebben we in Denemarken weinig van bijenteelt gezien. Slechts een paar keer zagen we enkele kasten staan (kasten met bovenbehandeling).

Echt contact met een collega imker bleek niet mogelijk doordat onze Deense woordenschat beperkt bleef tot het opzeggen van enkele getallen, het noemen van algemene uitdrukkingen en etenswaren, én doordat de betrokken personen ons niet in een andere taal te woord konden staan. Daarom keerden we slechts met heel oppervlakkige indrukken van de Deense bijenteelt terug naar Nederland.

Intussen hadden onze bijen ook geprofiteerd van het prachtige weer. Wat een zomer. Na 1959, u weet nog wel, de zomer die de geweldige honing-oogsten bracht die in onze gedachten na iedere minder goede zomer steeds aangroeiden hebben we dan eindelijk weer eens een echte zomer gehad. Maar voor alle imkers was deze zomer nog niet mooi genoeg. Wat wil je als je schier onmogelijke eisen gaat stellen. Er gaan al weer stemmen op die zeggen dat het te laat warm geworden is om van de Witte Klaver een top-oogst te kunnen halen. Ja, de één vindt de grootte van de oogst het belangrijkste, de ander plaatst het genoegden dat hij aan zijn mooie hobby beleeft op de voorgrond en neemt genoeg met een wat kleinere oogst.

Het Wilgenroosje (door velen in het noorden abusievelijk Kattestaart genoemd) heeft in Noord Drenthe goed gegeven. Wij oogstten van de Linde een mooi voorraadjie heerlijk pittige honing voor eigen gebruik, voldoende tot de eerste oogst van het volgende jaar.

Na de oogst kregen de volken een portie voer, en de resultaten bleven niet uit.

Toen we enige tijd geleden (eind juli) bij een handelaar in bijenartikelen in Friesland langs kwamen, bleek het dat hij uit vele delen van het land bijzonder slechte berichten had ontvangen over de toestand van de heide, vooral de zandheide, die door de grote droogte ernstig zou hebben geleden. Dit sterkte onze mening dit jaar beslist niet te veel te wagen op de heide. We hadden besloten maar één sterk volk naar de heide te brengen. Slepen de bijen de honingkamer vol (raat)honing, dan hebben we voldoende. Wordt de heidedracht een fiasco, dan krijgen we maar één verzwakt volk terug op de stal, een volk dat met behulp van broed uit andere volken toch nog een goede opzetter kan worden.

En terwijl u dit leest zullen de bijen wel weer terug zijn van de heide, zeker nu de bloei van de heide zo vroeg is begonnen. Het bijenjaar loopt al weer op zijn laatste benen. Wat gaat zo'n bijenjaar toch snel voorbij. Nu nog even alles op alles zetten om de volken zo sterk mogelijk de winter in te krijgen, want hiermee leggen we immers de basis voor het komende jaar, en dan breekt er een periode aan van gedwongen rust, waarin u vermoedelijk niet zal stilzitten.

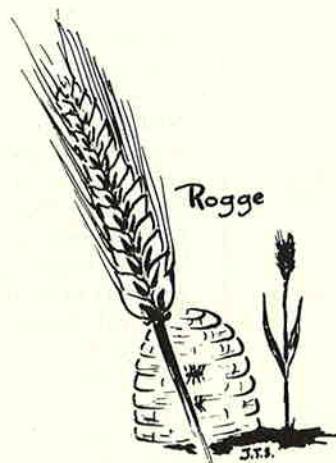
De volgende maand hopen we namelijk, voort-

bouwend op de eeuwenoude traditie van het korfvlechten met u aan het werk te gaan. Verduidelijkt met afbeeldingen willen wij u enkele voorbeelden geven om een aantal leuke voorwerpen te maken, variërend van een korf, als curiositeit op uw stal tot sier- en gebruiksvoorwerpen in en bij huis.

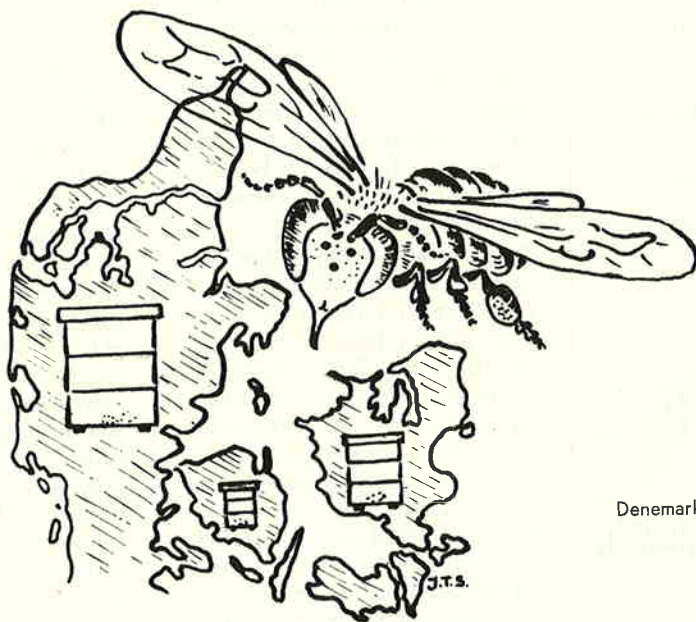
Of moderner gezegd: Nadat we ons de techniek van het vlechten hebben eigen gemaakt bij het maken van een gewone korf gaan we op dezelfde werkwijze naar eigen inzicht creatief (= schepend) verder werken.

Probeer daarom reeds nu een paar schoven *roggestro* te bemachtigen. (Dus géén stro dat door een dorsmachine is gekomen.) De aren kunt u er wel afsnijden en teruggeven aan de boer waarvan u het stro kocht, want deze kunnen we eigenlijk toch niet gebruiken. De komende maand zullen we dan aan de slag gaan.

Jaap Smit

Rogge, de plant die ons het fraaie stro levert dat geschikt is voor vlechtwerk

Denemarken, een imkersparadijs?

IS SUIKER VOLWAARDIG VOEDSEL VOOR BIJEN?

Bij de imkers heerst veelal de mening, dat het voeren van suiker niet in alle jaargetijden voldoende is voor de bijen en dat b.v. in het voorjaar het voeren van suiker zonder toevoeging van honing het optreden van nosema bevordert en in het algemeen bijenziekten in de hand kan werken. Sedert de tijden van Heinrich Freudenstein wordt steeds weer over het voor en tegen van suikervoeding geredetwist. Het lijkt daarom nuttig dit probleem eens in het licht van de tegenwoordige stand van de wetenschap te bekijken, vindt Dr. Dr(eher) in Die Biene van juli. Hij gaat verder:

De bijen staan tegenwoordig drie soorten van onderhoudsvoer (energievoer) ter beschikking: nectar, honingdauw en riet- en bietsuiker, welke beide laatste chemisch gelijk zijn.

Nectar is ongetwijfeld het natuurlijke onderhouds- en energievoer van de bijen, dat de bijen ter beschikking staat sedert de wonderlijke relatie met de insectenbloeiers onder de planten ontstond, dus sedert de bij in feite bestaat. Nectar bevat een wisselend gedeelte rietsuiker, fermenten mineralen (zouten) en geurstoffen. De rietsuiker wordt voor een groot deel omgezet in druivesuiker en vruchtesuiker. De suikersoorten vormen de eigenlijke energie-leveranciers. De fermenten hebben voor de bijen deze betekenis, dat ze daardoor in de winter voor-verteerd voedsel kunnen opnemen. De mineralen zijn ongetwijfeld nuttig voor hun spijsvertering. De aromastoffen hebben stellig, net als bij ons, mensen, een stimulerende werking.

Honingdauw bevat een groter aantal suikersoorten, die ten dele in de natuur zeer zeldzaam zijn en voor de bijen moeilijk te verteren of die zelfs een schadelijke werking hebben. Niet zonder reden verbande Freudenstein de honingdauw-honing geheel uit zijn volken en verving die door suiker. Overigens bevat honingdauw meer en veelzijdiger mineralen dan nectar. Maar we moeten altijd voor ogen houden, dat honingdauw van nature mieren-voedsel is. Als het in grote hoeveelheden optreedt, verzamelen de bijen het wel, maar het is voor bijen niet geheel zonder gevaar.

Suiker, zoals wij die aan onze bijen voeren is een zuivere rietsuiker, chemisch vrijwel zuiver, zonder zouten of fermenten en met slechts een zeer zwakke geur. Hieruit moeten de bijen een volwaardig voedsel, de „suikervoer-honing” bereiden. Daarvoor moeten ze fermenten toevoegen om tenminste de rietsuiker om te zetten in druivesuiker en vruchtesuiker. Voedingszouten kan de bij nauwelijks toevoegen zodat „suikervoerhoning” belangrijk armer is aan mineralen en aromastoffen dan de natuurlijke bloemen- en honingdauwhoning.

Bij elke bereiding van honing uit nectar, honing-

dauw of suiker, moet de bij dus belangrijke hoeveelheden werkzame stoffen voortbrengen en toevoegen. Daar het daarbij voornamelijk om eiwitstoffen gaat, moet het bijenvolk bij de honingbereiding ook gelijktijdig stuifmeel verteren. Het verteren van stuifmeel is echter alleen maar mogelijk als er stuifmeel beschikbaar is en als de lichaamswarmte van de bijen, die het stuifmeel verteren, 35 graden C bedraagt. Slechts zelden hebben de volken grote stuifmeelvoorraden. Meestal — vooral in het voorjaar en de herfst — zijn ze op een voortdurende aanvoer van buiten, dus op stuifmeeldracht aangewezen. Is er geen stuifmeeldracht, dan kunnen de bijen noch noemenswaardige hoeveelheden broed voeren, noch het voer behoorlijk verwerken, d.w.z. met voldoende werkzame stoffen verrijken.

Zo staat het ook met de temperatuursverhoudingen. Lotmar toonde aan, dat warmte noodzakelijk is voor het verteren van stuifmeel. Warmte is praktisch alleen in het broednest aanwezig, bij zomerse temperaturen echter ook buiten het broednest. In een volk dat geen broed heeft of slechts weinig broed, kan geen regelmatige vertering van stuifmeel plaatsvinden en zo'n volk kan dus ook geen nieuw voedersap en de eiwithoudende fermenten en verdere werkzame stoffen voor honing uit stuifmeel bereiden. Als de bijen buiten de broedperiode (dus in de winter) zulke stoffen afscheiden, gebeurt dat ten koste van de in hun lichaam opgeslagen reservestoffen. Het afscheiden van deze stoffen heeft dan altijd een verzwakking van het organisme van het volk tot gevolg. Dat merken we door de vatbaarheid voor nosema en andere parasieten van het verzwakte bijenlichaam als we de bijen te laat in de herfst opvoeren of als de bijen na de winter te vroeg en te sterk gaan broeden.

Hieruit kunnen we bepaalde gevolgtrekkingen maken aangaande het nut en de schade van suikervoeding. Zolang een volk de beschikking heeft over voldoende stuifmeel en in staat is dat stuifmeel te verteren, maken de bijen daaruit „suikervoederhoning” die dezelfde hoeveelheden werk-

zame stoffen bevat als bloemenhoning en zonder dat ze daarbij lichamelijk schade lijden. Met andere woorden: in de tijd, waarin we suiker voeren, moet er een stuifmeeldracht zijn; anders gaat de verwerking van de suiker ten koste van de bijen zelf. Bovendien bestaat het gevaar, dat uit de gevoerde suiker een minderwaardige „suikervoederhoning” ontstaat, vooral als men grote hoeveelheden suiker voert.

Nu blijft nog de vraag open hoe het staat met de voedingszouten, de mineralen. Merkwaardigerwijze schenkt men bij ons aan deze vraag weinig aandacht. Toch is het algemeen bekend, wat een „zouthonger” de bijen hebben. (Daaronder versta ik niet zonder meer honger naar keukenzout, zoals wij die bij de tamme en wilde zoogdieren opmerken.) Aan het suikerwater ontbreken de belangrijke zouten van de nectar. Ze ontbreken ook in de „suikervoederhoning” die de bijen van het suikerwater maken, want de bijen kunnen dit tekort niet aanvullen door stuifmeel te verteren. Wij weten ook nog niet, in hoeverre de zout-armoede van het suikervoer een nadelige invloed op het volk heeft. In ieder geval lijkt het nuttig, dat we ons eens met deze vraag bezighouden.

Samenvattend kunnen we vaststellen, dat voor de bijen goed verwerkte „suikervoederhoning” gelijkwaardig is aan bloemenhoning wat zijn gehalte aan

suikers en werkzame stoffen betreft. Suikervoederhoning is echter beduidend armer aan mineralen. In hoeverre dit gebrek aan voedingszouten nadelig is voor de bijen, onttrekt zich aan onze beoordeling. Het maken van „suikervoederhoning” uit droge, vochtige of opgeloste suiker is voor het bijenvolk geen probleem voor zover voldoende eiwitten (stuifmeel) ter beschikking zijn. Ontbreekt dit, dan gaat de verwerking van het suikerwater ten koste van de lichaamsreserves van de individuele bijen. Dit is een van de oorzaken, waardoor een suikervoeding in de herfst (in oktober of november) voor de bijen schadelijk is en de vermeerdering van nosemaparasieten in de hand werkt. Zo liggen de zaken ook, als we in het voorjaar in perioden van slecht weer of bij stuifmeelgebrek suikerwater voeren. In die omstandigheden is honing of tenminste een toevoeging van honing aan het suikerwater ongetwijfeld beter voor de bijen. Wel moeten we eraan denken, dat honing grote hoeveelheden ziekteverwekkers kan bevatten. Daarom moeten we alleen honing van gezonde volken voeren. Als we vermoeden dat de honing afkomstig is van zieke volken moet hij onvoorwaardelijk na het verdunnen met water worden verwarmd (80 graden Celsius). In het bijzonder geldt dit voor honingwater uit ontzegelwas of gebroken raten, omdat zich juist op de raten veel ziektekiemen bevinden.

hoe krijg ik

Sterke voorjaarsvolken ?

Dit is een probleem, dat de imkers de laatste jaren in heel Europa bezighoudt. Doordat overal in ons land en in naburige landen de uitwintering der volken in vele gevallen te wensen overliet en er zelfs iedere lente vele volken de winter niet overleefden, houden tal van imkers zich met de boven dit artikel geplaatste vraag bezig. In Bienenwater 8/9 schrijft Tropper er een lang artikel over, waarvan wij de voor ons belangrijke gedeelten hieronder laten volgen.

In het voorjaar 1967 hadden weer tal van imkers dode volken op hun stal. Het valt evenwel op, dat in streken met geheel gelijke omstandigheden en zelfs op standen op geringe afstand van elkaar, zowel zeer gunstige als uiterst slechte uitwinteringen voorkwamen. Winterverliezen door voedselgebrek zijn zeldzamer geworden. Vele volken evenwel, die de winter reeds halverwege goed doorgekomen waren, gaan in het voorjaar ten gronde aan ziekten, meestal nosema e.d. De oorzaken kunnen van verschillende aard zijn, maar in de meeste gevallen is de oorzaak te zoeken in de slechte bedrijfswijze en vooral in verkeerde behandeling

of in helemaal geen behandeling van de volken. Door deze zonden van de imker verzwakt de weerstandskracht van de volken en worden gunstige voorwaarden geschapen voor het optreden van ziekten.

1967 bracht ons een warme februari maand, die de bijen tot vroeg broeden aanzette. Elke imker, die deze vroege broedaanzet door drijfvoeren of het toedienen van eiwitrijk voedsel heeft ondersteund, moest daarvoor zijn tol betalen. Volken, die niet warm ingepakt waren en die koud waren ingewinterd (op twee broedkamers), zijn het beste door de lente gekomen. Het is ook niet gunstig

als de imker de volken op een beperkt aantal raten inwintert omdat hij in de mening verkeert, dat de volken daardoor in de winter warmer zitten. Volken op een ruime winterzit en zonder die zorgvuldige verpakking hebben in het voorjaar niet zo vroeg broed aangezet. Daardoor waren de verliezen aan vliegbijsen geringer en desondanks kwamen zulke volken tijdig op vlieghoogte.

Na een beschouwing over de behandeling van zieke volken met Fumidil gaat Tropper verder:

Verstandiger is het de ziekten te voorkomen door een natuurlijke verzorging.

Van het grootste belang is de verzorging van de volken in de nazomer. Deze verzorging moet erop gericht zijn om de volken, die wij de honing hebben afgenomen, zich tot goede wintervolken te laten ontwikkelen. Zo'n wintervolk moet een jonge produktieve koningin hebben. De meeste bijsen moeten jonge bijsen zijn, die door goede voeding (Tropper spreekt van „mesten”) een belangrijke reserve aan vet- en eiwitstoffen in hun lichaam hebben opgeslagen en die niet in de winter, maar pas in de voorjaarsmaanden afgeleefd raken.

Verder spreekt het vanzelf, dat onze wintervolken een goede kast en jonge, gezonde ratenbouw moeten hebben. Hoe beter het ons lukt zulke wintervolken te krijgen, des te groter wordt de kans op een goede uitwintering en een snelle voorjaarsontwikkeling en op weerstandskracht tegen ziekten van allerlei aard. Gelukt het ons dan deze massa jonge winterbijsen te behouden tot de voorjaarsdracht begint, wanneer hun afsterven niet meer een verzwakking van het volk tot gevolg heeft, dan hebben we het pleit gewonnen. Daarmee is het doel dat we nastreven met de najaarsbehandeling van de volken duidelijk gemaakt en blijft nog de vraag hoe we dat kunnen bereiken en wat we moeten doen.

Eerste opgave: Na de oogst de volken controleren.

- a) Is er een koningin aanwezig?
- b) Hoe ziet haar legsel er uit?
- c) Zijn het broednest en de ratenbouw in orde?
- d) Hoe staat het met de voedselvoorraad?

Tweede opgave: Heeft de koningin een sterk volk voortgebracht, is er nog veel broed aanwezig en is het een goed, regelmatig broednest, dan kan de koningin de winter mee in. Is de koningin, ondanks een bevredigende produktie, ouder dan drie zomers, dan tekenen we op de kastkaart aan, dat ze volgend voorjaar vervangen moet worden.

Zwakke, moerloze, darrebroedige volken en volken met eierleggende werkbijzen dulden we niet op onze stal. Iedere poging om ze een koningin te geven of ze een andere koningin te geven in deze tijd is tijdverspilling. Alleen in uitzonderingsgevallen kunnen de bijsen van zulke volken ge-

bruikt worden voor het vormen van kunstzwermen. In de regel is het afzwavelen in het bijzonder van moerloze en bultbroedige volken veel voordeliger.

Derde opgave: De aard van het broednest is in deze tijd belangrijk. Is er geen uitzicht meer op goede dracht, dan moeten we de honingkamers verwijderen. Als men op twee broedkamers inwintert, neemt men het koninginnerooster weg. Is het broednest verhonigd, dan moeten we raten met honing verwijderen omdat de koningin anders te weinig lege cellen ter beschikking heeft om te beleggen. Niet zelden komen we bij deze controle raampjes tegen met nog niet uitgebouwde kunstmaat, b.v. in volken die in zwermstemming verkeerden hebben. Andere raten zijn uitgebouwd, maar nog niet bebroed. Ze werken als een scheidingsplank in het broednest. Dus: niet uitgebouwde, onregelmatig gebouwde, nog niet bebroede raten en oude raten verwijderen en ook raten met honing, die niet geschikt is als wintervoedsel, b.v. blad-honing en het volk daarvoor goede raten teruggeven.

Alle oude en onbruikbare raten opsmelten. Bruikbare raten motvrij opbergen. De wasmotbestrijding niet vergeten.

De geslingerde raten niet door de bijsen laten uitlikken. Het is zeer belangrijk deze honing-vochtige raten op te bergen en ze in het voorjaar aan de volken te geven voor de uitbreiding van het broednest. Ik heb niet kunnen waarnemen dat het zwavelen van deze raten nadelig is.

Vierde opgave: We moeten de volken goed verzorgen. Na het slingeren de voedselvoorraden goed nagaan. Meestal is die voorraad zeer gering. Is er geen dracht meer te verwachten, dan lopen de volken kans te verhonger. Zulke volken staken het broeden, ze verliezen hun verzamel drift. Het heeft geen zin zulke volken een voorraam met droge suiker te geven of ze te voeren met suikerdeeg. Dit wordt te traag opgenomen om de noodtoestand het hoofd te bieden. Dus beginnen met een flinke hoeveelheid vloeibaar voedsel te geven.

Vijfde opgave: De „bijenomzet” in de nazomer handhaven om zo mogelijk geen zomerbijsen in de wintervolken over te houden. Het broeden en de broedverzorging stimuleren waardoor de haaldrift geprikkeld wordt.

Zesde opgave: De volken vroegtijdig voor de winter opvoeren. Door vroegtijdig te voeren raken de oude bijsen voor de winter afgeleefd en krijgen we winterbijsen die niet afgewerkt zijn en die langer leven. We moeten de volken zoveel voedsel geven, dat ze genoeg hebben tot het begin van de voorjaarsdracht.

UIT DE JAAGKIEPS

Bijensuiker in Duitsland

De Duitse imkers hadden tot nu toe, net als wij, accijnsvrijdom voor de suiker voor het voeren van bijen. Zij konden hoogstens 10 kg suiker per volk krijgen. De suiker werd niet gedensureerd. Doordat de accijns op suiker steeds lager werd, had die accijnsvrijdom niet veel meer te betekenen, de accijns bedroeg de laatste tijd DM 6,— per 100 kg suiker en het voordeel voor de imkers was dus slechts plm. 5 cent per kg. Voor dat kleine voordeel was een hele papierwinkel met de nodige controle vereist.

Accijnsvrijdom afgeschaft

Net voor de vakanties is de wet, waarbij de accijnsvrijdom was geregeld, afgeschaft. Daarmee is dus het kleine voordeel, dat de imkers hadden, vervallen, maar ook alle papperassen en controle behoren nu tot het verleden. De imkers, die beslist witte, ongedensureerde suiker aan hun bijen willen voeren, moeten dus nu winkelsuiker kopen.

Bijensuiker is voersuiker

In de bestaande Duitse wetgeving bestond een regeling, die het mogelijk maakte suiker vermengd met vismeel, vleesmeel, zout enz. als voersuiker voor het vee te betrekken tegen wereldmarktprijs. Deze suiker werd onder toezicht met de genoemde en enige andere stoffen gedensureerd. De boeren konden die zonder verdere formaliteiten betrekken. De suiker voor het voeren van bijen was daarvan uitdrukkelijk uitgesloten.

Nu is daarin verandering gekomen, suiker voor het voeren van bijen is nu óók voersuiker geworden. Ook voor de imkers zijn daarmee alle formaliteiten vervallen.

Suikerprijs

De prijs van deze voersuiker is gekoppeld aan de wereldmarktprijs en voortaan kan dus de prijs van de bijensuiker in Duitsland sterk schommelen. We geven hieronder een paar recente wereldmarktnoteringen van suiker om u van die schommelingen een indruk te geven.

Begin april was de prijs te Londen £ 29.—.—. Begin juni, dus twee maanden later, was de prijs opgelopen tot £ 41.15.0. Het is in het verleden zelfs voorgekomen, dat de wereldmarktprijs van suiker hoger was dan de prijs van de consumptiesuiker. In zo'n geval is het dus voordeliger voor

de Duitse imkers om maar consumptiesuiker te voeren.

Denaturering

Voor het denatureren van de suiker voor voeding der bijen van de imkers is nu een regeling getroffen, die uiteraard afwijkt van de regeling voor de suiker, die de boeren gebruiken.

Nu geldt in Duitsland het volgende denatureringsvoorschrift: per 100 kg suiker moet worden toegevoegd: 250 gram ijzeroxyde of 50 gram octosan. In de praktijk krijgen de Westduitse imkers dit jaar suiker, gedensureerd met ijzeroxyde, omdat er dit jaar nog niet voldoende octosan beschikbaar is. Ijzeroxyde lost niet op in water en de imkers vinden het denatureringsmiddel dus grotendeels terug in hun voerapparaten.

Denaturering in ons land geschiedt met octosan plus methylviolet. Als we voor alle EEG-landen dezelfde regeling krijgen, zullen de denatureringsvoorschriften dus geharmoniseerd moeten worden.

Suikerprijs

De suikerprijs was voor onze Westduitse collega's tot nu toe ongeveer dubbel zo hoog als bij ons. Nu echter betalen ze een prijs, die, net als bij ons, in de buurt van 60 cent per kg ligt.

Verpakking

Ook de verpakking van de bijensuiker geschiedt in West-Duitsland nu net als bij ons in zakken van 50 kg. Daarvoor worden papieren zakken gebruikt. Theoretisch bestaat de mogelijkheid om ook zakken van 25 kg te krijgen, maar dan is de prijs hoger en daarvan zal dus wel weinig gebruik worden gemaakt. Omdat er geen formaliteiten te vervullen zijn, kan nu ook een imker met één volk gerust een zak van 50 kg suiker aanschaffen.

1967: zwermjaar

Tientallen imkers uit alle delen van ons land melden, dat het jaar 1967 een uitbundig zwermjaar was. Dat klopt met mijn ervaringen. Twee voorzwermen, die we begin mei schepten, gaven binnen zes weken al weer zwermen. Toen waren we pas in de eerste helft van juni. Menig imker vraagt zich af hoe dat straks op de heide zal gaan.

1967: nosemajaar in Beieren

Onze Beierse zustervereniging deelt in Imkerfreund van juni mede, dat 1967 een echt nosemajaar is en dat in het voorjaar 20 tot 30% der volken gestorven zijn. Er waren streken, waar de ontwikkeling der volken in het voorjaar normaal was en andere, waar van een ware ramp moet worden gesproken. Het rapport gaat verder: opmerkelijk is, dat volgens de binnengekomen berichten volken met zwarte bijen minder vatbaar voor de ziekte bleken dan carnica's.

De oorzaak van het sterke optreden van nosema moet volgens het bericht worden toegeschreven aan

de abnormaal zachte winter, waardoor de volken tot extra vroeg broeden werden verleid. De carnica is een uitgesproken vroege broeder en dat kan dit jaar noodlottig zijn geweest. Onze Beierse zustervereniging heeft het Erlanger instituut gevraagd een onderzoek in te stellen naar de vatbaarheid voor nosema van beide rassen. Als het hier om een algemeen verschijnsel gaat, moeten we daaruit onze conclusies trekken, ondanks alle andere gunstige eigenschappen van de carnica's, aldus het rapport.

Remedie tegen bijenziekten

Onze vriend Daxenberger in Rosenheim is 15 jaar lang bijenziekte-inspecteur geweest. Nu hij wegens ouderdom en invaliditeit zijn werk neerlegt, schrijft hij in Imkerfreund juni over zijn ervaringen. Wij kunnen bijenziekten niet uitroeien, schrijft hij, maar we moeten ze bestrijden waar we kunnen. In de eerste plaats moeten we onze volken laten bouwen. Oude raten zijn ziektehaarden. In de tweede plaats moeten we kasten, waarin talloze geslachten van volken en zwermen gestorven zijn, grondig desinfecteren. Maar de beste plaats voor die oude krenge is de brandstapel, vindt hij. Ze branden best. Aldus deze veteraan, die uit jarenlange ervaring weet wat bijenziekten zijn.

Vegetariërs krijgen minder steken . . .

schreef de vegetariër J. W. Boughton in ABJ van maart. In het juninummer schrijft zuster Madonna Theresa van het Carmelietenklooster te Littleton, Colorado: Laat me niet lachen! Wij onthouden ons van het eten van vlees. Bij het behandelen onzer bijen gebruik ik nooit handschoenen, maar als de bijen verstoord zijn, weerhoudt ons vleesloos dieet ze er niet van om hun angels in mijn huid te rijden.

Belangstelling voor (gratis) bijen

Mevrouw Crothers is in Engeland bekend doordat zij de oude Engelse zwarte bijen teelt. In een lezing zei ze, dat ze haar bedrijf ging beëindigen en dat ze geen volken of koninginnen meer kon leveren.

Vier grote Engelse kranten beschouwden dit als „nieuws”, met het gevolg, dat mevrouw Crothers honderden brieven kreeg van mensen, die vroegen om een (gratis) volk of zwerm. Haar telefoon rinkelde zonder ophouden.

Onder deze honderden gegadigden waren maar . . . vijf imkers. De rest had geen verstand van bijen. Een ervan schreef: ik heb nog nooit een bijenkast gezien, maar ik ben ervan overtuigd, dat ik leren kan uw bedrijf voort te zetten. Twee televisiemensen kwamen op het „nieuws” af. Ze wilden mevrouw Crothers filmen bij het telen van koninginnen. Zij antwoordde, dat januari daarvoor geen geschikte tijd was en dat de heren in mei maar een terug moesten komen. Maar dan is het geen nieuws meer, was hun teleurgestelde antwoord (Beekeeping juni).

Grootmoeders bijen

Een paar korven, met een deksel van aardewerk erop stonden in bijna alle tuinen in Herfordshire toen ik een kind was. Ik vond het prachtig om te zien, hoe grootmoeder raten met honing uit de korven sneed en de honing door een doek zeefde. De doek met de uitgezeefde raat kookte ze en daar maakte ze een koppige mede van. De gezuiverde was vermengde ze met terpentijn om er meubelwas van te maken. In haar naaimandje had ze altijd een klompje bijenwas en ze naaide nooit iets en ze zette nooit een knoop aan een jas zonder eerst de draad over die klomp was te trekken. (O. S. Folds in Beekeeping juni uit The Countryman.)

Wees toch voorzichtig

Apiculteur van juni schrijft: Men deelt ons mede, dat imkers een nieuw middel tegen wasmot gebruiken. De raten bleven inderdaad vrij van wasmot. Maar toen ze die in de honingkamers op hun volken plaatsten, waren de volken de volgende dag allemaal dood. Wij manen tot voorzichtigheid bij het gebruik van anti-wasmot-middelen. Para bevat uitstekend, maar voorzichtigheidshalve luchten we de raten toch even voordat we ze op de volken plaatsen.

Doodsbericht van de meikever

De meikever is niet meer. De chemie heeft haar uitgeroeid. Het „vlieg, meikever, vlieg” is voorbij. De meikever is uitgevlogen. Dit is haar doodsbericht.

Bij deze woorden in de Frankfurter Neue Presse klaagt Dr. Kranufuss in ADIZ juli: Hoelang duurt het nog, voordat we het doodsbericht van de bij schrijven? „De bij is niet meer. De chemie heeft haar uitgeroeid”. Jazz en beat inplaats van zingende vogels en zoemende bijen . . .

Koninginnerooster: ja of neen?

Het koninginnerooster is een veelomstreden gebruiksartikel van de imker en dat is het al geweest zolang mijn herinnering teruggaat. Dat de imkers het over de waarde van het koninginnerooster nooit eens zijn geworden en het er waarschijnlijk ook nooit over eens zullen worden, is eigenlijk helemaal niet vreemd. Het rooster heeft tal van voordelen, maar ook tal van nadelen. Bij de een wegen de voordelen erg zwaar, de ander ziet alleen de nadelen. Het oordeel van de imkers is „sterk emotioneel geladen”, zoals dat tegenwoordig heet. Wie eenmaal gunstige ervaringen heeft opgedaan, prijst in zijn bijenblad het gebruik van het rooster aan en prompt komt in het volgende nummer een tegenstander aan het woord.

Er vormen zich groepen van voor- en tegenstanders, die zich niet gemakkelijk meer openstellen voor de argumenten van de anderen. Bovendien betreft men zijn oordeel maar al te gemakkelijk op de eigen omstandigheden, zonder er rekening mee

te houden, dat de omstandigheden van anderen wel heel anders kunnen zijn.

Een imker, die woont in een streek met veel kruimeldracht en zonder overvloedige hoofddracht, is waarschijnlijk voorstander van het rooster. Een koolzaadimker vinden we gemakkelijk in het kamp van de tegenstanders. Bij goede dracht krijgt laatstgenoemde immers toch wel een broedbak met honing en zonder broed zonder een rooster te gebruiken. Bovendien bloeit het koolzaad in de tijd van de ontwakende zwerm drift en de ervaring leert, dat het gebruik van een rooster het vroegtijdig zwermen in de hand werkt.

Maar ook bij de koolzaadimkers heerst geen eenstemmigheid. In Imkerfreund juli schrijft de bekende Pfarrer Herold: Dat het verwerpen van het koninginnerooster een dwaalleer is, heeft het slingeren na de voorjaarsdracht op 31 mei mij weer zo drastisch aangetoond, als men maar wensen kan. Ik vind het een heel verschil of ik na het reizen naar fruit en koolzaad zeven tot tien volle raten boven het rooster kan slingeren of alleen maar twee kantramen, omdat de andere, behalve een zware honing Gordel, ook broed bevatten. Op mijn kastkaarten zal men in de toekomst nooit meer de aantekening Z.R. (zonder rooster) aantreffen, ook niet bij wijze van proef. Daarvan ben ik voor eens en voor altijd bekeerd.

Niet alleen in Duitsland is de strijd om het rooster weer ontbrand, maar ook in Canada en Zuid-Afrika.

In een artikel in het maart-aprilnummer van de South African vinden we een opsomming van de voordelen en de nadelen van het koninginnerooster.

Nadelen:

1. Het rooster stimuleert het zwermen.
2. Het belemmert de vrije doorgang van de werkbijen, beschadigt hun vleugels en vermindert daardoor hun vliegcapaciteit.
3. Het rooster vertraagt het opbergen van de honing in de raten boven het rooster, de bijen bergen de honing gemakkelijker op in de onderbak, rond het broednest.
4. Omdat de bijen niet graag het rooster passeren, zijn ze trager met het verzegelen van boven het rooster opgeslagen honing.

Voordelen:

1. Er vindt automatisch een scheiding plaats tussen broedraten en honingraten; de imker kan de bovenbakken oogsten zonder het tijdrovende sorteren van raten, die wel en raten, die geen broed bevatten.
2. De imker hoeft niet de hele kast na te zoeken om de koningin te vinden, ze zit op de broedraten onder het rooster.
3. Het rooster betekent niet noodzakelijk een beperking van het broednest, zoals de tegenstan-

ders beweren; als men drie bakken gebruikt, kan men het rooster immers ook onder de bovenste bak leggen als men dat wenst. Men kan de broedruimte zo groot laten als men wil en daarom is het argument, dat het rooster het zwermen in de hand werkt, onjuist.

De Adansonii

In hetzelfde nummer van de South African geeft de man, die Adansonii-bijen in Brazilië importeert, Dr. W. E. Kerr, als zijn mening te kennen, dat de berichten over de terreur, die deze bijen uitoefenen, sterk overdreven zijn. Ook alle wespensteken worden aan de Afrikaanse bijen toegeschreven. Hij geeft cijfers over de gemiddelde opbrengst van Italianen, Afrikaanse bijen en zwarte bijen. De Italianen brachten gemiddeld 24 kg op, de zwarte bijen 12 kg en de Afrikanen 42 kg. De cijfers hebben betrekking op de drachtperiode van 11 februari tot 10 mei 1959 en de volken stonden bij Eucalyptus alba.

Die Nederlanders toch . . .

Dr. Evenius vermeldt in ADIZ van juni het volgende bericht uit Duitse Horeca-bladen:

Enige Nederlandse hotels bieden hun gasten een in de logiesprijs begrepen nacht-dronk aan, die desverlangd op de kamer geserveerd wordt. De nacht-dronk bestaat uit een ei, geroerd in twee eetlepels bijenhoning in een glas melk. De melk wordt naar wens koud of warm gegeven. Dit honing-ei in een glas melk is zo goed ingeslagen, dat de gasten in het restaurant er ook dikwijls naar vragen. Soms wensen ze er een scheut rode wijn in (!).

Hoe behandel ik een volk?

In Bee Craft van mei geeft Dixon de volgende wenken:

Voordat men een kast gaat openen, moet men zich afvragen:

1. Wat wil ik precies doen? Is dat noodzakelijk?
2. Heb ik me precies voor de geest gehaald, hoe ik het wil doen?
3. Wat doe ik, als ik ontdek, dat het volk moerloos is of als ik koningin cellen vind?
4. Is het weer wel geschikt om het volk na te kijken? Is het warm genoeg, niet teveel wind, goede vlucht?
5. Heb ik alle gereedschappen, die ik nodig heb, bij de hand? Heb ik raten, voor het geval dat ik ze nodig heb, rook, lucifers, mijn bril om de eitjes goed te kunnen zien, mijn bus voor wasafval, een zesramer om zo nodig tijdelijk raten in te hangen, de kastkaart en een ballpoint?
6. Ben ik erop gekleed als het volk niet zo vriendelijk is: kap, sluier, zo nodig handschoenen? Lichte kleding is beter dan zwart of blauw.

Bij het openen van de kast

1. Rustig, bedachtzaam, geen haastige bewegingen. Geen bijen kraken en het hoofd niet verliezen.
2. Werk altijd achter de kast, niet in de vlucht van de bijen.
3. Leg uw gereedschap altijd zo, dat u op ieder ogenblik weet waar het ligt.
4. Overtuig u ervan, dat uw beroker of Dathepij werkt en dat rookmateriaal en lucifers in voldoende hoeveelheid bij de hand zijn.
5. Als u rook gegeven hebt, wacht dan een minuut voor u verder gaat. De bijen hebben dan gelegenheid zich vol te zuigen en een bij met een volle honingmaag steekt niet.
6. Neem eerst een zijraam uit de kast om ruimte te hebben voor het uitnemen van volgende ramen.
7. Haal een raam altijd recht omhoog en laat het niet langer buiten de kast dan nodig is.
8. Bedek het niet-behandelde deel van het volk met een doek.

9. Hang de raten altijd in dezelfde volgorde in de kast terug behalve als u een goede reden hebt om het anders te doen.
10. Als u uitkijkt naar eitjes, ga dan met de rug naar het licht staan.
11. Noteer alles wat u gezien hebt. (Aantal bezette raten, werksterbroed, darrebroed, koninginncellen, is de moer gemerkt, geknipt, gedrag van het volk rustig, onrustig, stekkerig enz.)

Tenslotte vraagt u zich af:

1. Is er voor deze tijd van het jaar voldoende broed aanwezig?
2. Voldoende stuifmeel, voedsel?
3. Zijn er slechte raten, die vervangen moeten worden?
4. Is het tijd om een honingkamer te geven?
5. Is de koningin goed of moet ze worden vervangen? Hoe en wanneer?
6. Wat kan ik doen om zwermplannen tegen te gaan?

Jekave a.i.

Korte berichten

Honing- en bijenmarkt Eerbeek

Op zaterdag 23 september wordt te Eerbeek de 59ste honing- en bijenmarkt gehouden. We hopen op een goede heidedracht, zodat er weer een flinke aanvoer van heidehoning zal zijn.

Mocht u het plan hebben om met honing of bijenvolken aan de markt te komen, stuur dan even een briefkaart en u ontvangt van ons zo gauw mogelijk de bekende uitnodiging, waarop tevens vermeld staat het reglement voor deelname aan de keuring, aanvang der markt enz.

Stuur in elk geval bericht, want dat is beslist nodig voor plaatsreserveringen in het honingverkooplokaal.

Tot ziens dus op zaterdag 23 september te Eerbeek.

A. H. Verbeek
Jan Mankesstraat 36, Eerbeek
Tel. 08338 - 533

Tentoonstelling Oosterbeek

Om zoveel mogelijk nieuwe leden aan te trekken en buitenstaanders wat meer te laten zien van de bijenhouderij en het leven van de bijen in het algemeen, is het nodig, dat men van tijd tot tijd in

de openbaarheid treedt. Dit is dan ook de reden waarom afdeling Oosterbeek op 14, 16, 17 en 18 oktober a.s. een tentoonstelling zal organiseren in de expositieruimte van het Gemeentehuis te Oosterbeek. Zij zet deze expositie op in samenwerking met de afdeling Zuid-West Veluwezoom van het I.V.N. (Instituut voor Natuurbeschermingseducatie). Naast alles wat met de bijen te maken heeft, zal er dus veel te zien zijn op het gebied van het natuurleven in wijder verband. Hierdoor zal ongetwijfeld een bredere kring bezoekers worden aangetrokken, waarmee de zaak van de natuurbescherming en de bijenteelt niet anders dan gebaat zal zijn.

Hoofdbestuur Wageningen

Hoofdbestuurder voor de provincie Noord-Holland is thans: de heer O. de Vries, Ludenstraat 11 te Hilversum.

Honing- en bijenmarkt

te Ugchelen

Op 30 september openen wij om 11 uur onze eerste honing- en bijenmarkt in de grote zaal van Ugchelens Belang. Wij verwachten een grote aanvoer van zomerho-

ning, daar de zomerdracht heel goed is. Door de droogte heeft de heide zich slecht ontwikkeld en het heidehaantje heeft vele velden sterk aangetast, maar hopelijk is er hier en daar nog wat jonge heide, zodat wij toch nog iets kunnen oogsten. Als u over honing beschikt, zend het dan in op onze markt. U kunt zich nog laten inschrijven tot 16 september, daarna kunnen wij tot onze spijt niet meer voor een standplaats instaan. Ook kunt u alle imkersartikelen op onze markt krijgen, die zullen worden aangevoerd door de fa. van Dam uit Jubbega. Inschrijving en informatie bij de heren: A. van Putten, Hoenderloseweg 20, Ugchelen; B. Zweers, Nikkelweg 1, Apeldoorn.

Tot ziens in Ugchelen op 30 september.

Voorstellen algemene vergadering „Wageningen“

De afdelingen van „Wageningen“ kunnen tot 5 december voorstellen voor de algemene vergadering 1968 indienen bij het hoofdbestuur. De voorstellen dienen vergezeld te gaan van een korte toelichting. Ze worden op de agenda geplaatst indien ze door vijf of meer afdelingen worden ondersteund. De adhesiebetuigingen dienen voor 15 februari in het bezit van het hoofdbestuur te zijn.

Kunstraatprijzen

De bezoekers van onze congressen kennen waarschijnlijk allemaal Dr. D. J. Campbell en Mr. C. B. Dennis. Zij zijn vooraanstaande leden van onze Engelse zusterorganisatie. Deze heren hebben samen een onderzoek ingesteld naar de prijs van kunstraat in een aantal landen.

Van dat onderzoek hebben zij een rapport samengesteld, waarvan wij het belangrijkste voor onze lezers vertalen. Wij vestigen er de aandacht op, dat de cijfers betrekking hebben op 1965. Ze dateren dus van vóór de recente prijsstijging van bijenwas.

Wij zijn zeer bezorgd over de tegenwoordige hoge prijs van kunstraat in Groot Brittannië. Wij zijn van mening, dat deze prijs een ernstig probleem is voor de imkers. Om goed bijen te houden is een belangrijke hoeveelheid kunstraat nodig en ook voor ziektebestrijding en als kunstraat erg duur is, moet dat het goede imkeren nadelig beïnvloeden.

Door middel van een vragenlijst in het Engels, Duits en Frans hebben wij gegevens verzameld over de kunstraatprijzen in andere landen. Deze vragenlijst werd gezonden aan veertien handelaren in bijenteeltartikelen in Europa, die kunstraat leveren waarvan de kwaliteit vergelijkbaar is met die van Engelse kunstraat. De vragenlijst ging naar één adres in Australië en drie in de Verenigde Staten. Veertien antwoorden kwamen binnen en de resultaten zijn neergelegd in de bijgevoegde tabel.

Er werden geen vragenlijsten gezonden naar landen, waarvan de kunstraat niet met de kwaliteit van Engelse kunstraat te vergelijken is. Alle prijzen hebben betrekking op ongewapende kunstraat van broedkamerformaat en in hoeveelheden van een paar pond. De prijzen werden omgerekend in ponden sterling aan de hand van de wisselkoersen in de Financial Times. Een kg werd gelijkgesteld met 2,2 pound.

Zoals u uit de tabel zal blijken, is de prijs van kunstraat in Engeland 13 shilling per pound tegenover prijzen van shilling 5 tot 8/1 in Europa en shilling 5/6 in Australië. De vergoeding in Engeland voor het verwerken van zuivere was tot kunstraat is shilling 7/6 tegenover shilling 1/4 tot 2/7 in Europa. Voor dit laatste zijn geen cijfers uit Australië bekend. De in de Verenigde Staten geldende prijzen zijn in de tabel opgenomen, maar men moet daarbij wel in aanmerking nemen, dat

de wisselkoers van \$ 2,80 voor 1 pond sterling niet de juist koopkrachtverhouding tussen pond en dollar weergeeft.

Over het algemeen neemt men aan, dat men voor 1 pond in Engeland evenveel kan kopen als in de Verenigde Staten voor 5 of 6 dollar. Het is van belang te weten of er factoren zijn, die de kunstraatprijs beïnvloeden en die in Engeland anders liggen dan in Noord Europa. Men zegt wel, dat de kunstraat moet worden gemaakt en opgeslagen voor een vraag van de zijde van de imkers, die niet te voorspellen is. De vraag zou afhangen van de weersomstandigheden. Maar hetzelfde geldt voor Europa en in het bijzonder voor Scandinavië, waar de zomers even onvoorspelbaar zijn wat het weer betreft als in Engeland.

Engeland legt een invoerrecht van 10% op bijenwas, behalve op bijenwas, afkomstig uit het gemenebest.

Prijzen voor kunstraat en voor het verwerken van zuivere was tot kunstraat in verschillende landen in 1965.

	kunstraat verwerken per pound per pound	
Engeland	13/0	7/6
Australië	5/6	—
Oostenrijk	6/9	1/6
Frankrijk (Alphandery)	5/0	1/4
Frankrijk (Trubert)	6/11	1/6
West-Duitsland (Graze)	8/1	2/7
West-Duitsland (Rietsche)	7/11	2/7
Nederland	6/4	1/10
Noorwegen	6/5	2/1
Zweden	6/11	1/10

over

RASPROBLEMEN

In NWD juli schrijft H. Friedrich over het probleem der bijenrassen uit de gezichtshoek van de bioloog onderstaand artikel, dat vooral belangwekkend is, doordat het in vogelvlucht enige zaken belicht, die doorgaans aan onze aandacht ontsnappen.

De bijenteelt schijnt in een crisis te verkeren, die op een structuurverandering lijkt. Om tot een oplossing van de problemen te komen, bewandelt men de meest uiteenlopende wegen. Al naar mentaliteit, leeftijd, ontwikkeling enz. heeft de imker een andere visie op zijn bijen.

Ik heb bijzondere belangstelling voor bijenrassen. Op dat gebied schijnen twee opvattingen onverzoenlijk tegenover elkaar te staan. De vertegenwoordigers van de ene richting zweren bij een bepaald ras en zij sluiten hun ogen voor al het andere. De anderen zijn verdraagzamer; zij aanvaarden een bepaald bijenras, maar ze zijn van mening dat, in het algemeen gesproken, de rassen gelijkwaardig zijn.

Daarbij gaat het in de eerste plaats om de Carnica. Of er hier sprake is van de gewone tegenstelling tussen conservatieve en vooruitstrevende imkers, laat ik in het midden. Maar het lijkt me toch wel van belang, bepaalde biologische grondfeiten eens naar voren te brengen.

Daarbij gaat het vooral om de wederzijdse beïnvloeding van het dier en zijn milieu. Elk individu is het produkt van zijn milieu en de openvolgende geslachten staan in voortdurende wisselwerking met hun milieu. Het is een vaststaand feit dat, als we over een soort, een ras of een individu spreken, we hun milieu in onze beschouwingen moeten betrekken. Het voorwerp van onze studie is immers, evolutie-theoretisch bekeken, het produkt van zijn milieu. De strijd om het bestaan zorgt ervoor, dat in het algemeen gezien, de soort of het ras die wij ergens aantreffen, de op dit moment beste oplossing vertegenwoordigt. Dit geldt in het bijzonder voor wilde planten en dieren, maar in zekere zin ook voor huisdieren.

Huisdieren zijn het resultaat van een lang domesticatieproces. De richting, waarin hun ontwikkeling zich beweegt, wordt in hun geval echter niet bepaald door een „vijandig” milieu, maar door de op gewin bedachte mens.

In dit verband zou het zeker van belang zijn, als we de vraag konden beantwoorden of de bij een huisdier is. Er zijn vele redenen om eraan te twijfelen, dat de bij als een huisdier moet worden

beschouwd. Een huisdier is een dier, dat door de mens geteeld wordt, waarbij de mens door selectie de erfelijke aanleg in een bepaalde richting ontwikkelt. Tussen zo'n dier en de voorouders die het uitgangspunt van de teelt vormden, moeten dan wel opmerkelijke verschillen bestaan. Deze veranderingen hebben als regel geleid tot een verstrekkende afhankelijkheidsverhouding tussen dat dier en de mens.

Uiteraard is de bij een dier, dat door de mens genetisch veranderd werd (selectie!). Of deze veranderingen echter van zo'n doorslaggevende aard zijn, dat we daarvoor de uitdrukking „domesticatie” kunnen gebruiken, trek ik sterk in twijfel.

Een van de merkwaardigheden van onze aarde is, dat er geen twee streken op aarde volkomen aan elkaar gelijk zijn. Zelfs als de weersomstandigheden en de temperatuur gelijk zijn, is het milieu toch steeds verschillend. In dit heterogene en (ook zonder toedoen van de mens) voortdurend veranderende milieu, bestaat geen statisch, maar een dynamisch evenwicht. Een deel van de dynamiek van dit evenwicht is een gevolg van de voortdurende wisseling der organismen. Ieder bioloog weet, hoe moeilijk het soortbegrip vast te leggen is. Waarschijnlijk is een vaststaand soortbegrip een utopie, al heeft het als systematische werkhypothese nog steeds een technische functie. Het soortbegrip wordt steeds wankeler, doordat de door de systematiek gevraagde scherpe grenzen tussen de verschillende soorten (en nog meer tussen de verschillende rassen) in werkelijkheid helemaal niet bestaan.

Daarbij komt nog, dat er in het geheel geen kenmerken te vinden zijn, waardoor rassen en soorten uit elkaar kunnen worden gehouden. De morfologische verschillen tussen de soorten van een geslacht, de rassen van een soort en tussen soorten en rassen zijn onmogelijk scherp af te grenzen. Als we proberen naast de anatomische en morfologische verschillen ook nog de fysiologische kenmerken te bekijken, wankelt het hele systeem. Dat alles geldt in het bijzonder voor de in het wild levende dieren, en daar reken ik de bij ook bij.

Als we onder dit gezichtspunt onze aandacht richten op de Carnica, dan blijkt zij een vorm te zijn, die onder zeer bepaalde geografische omstandigheden ontstaan is, met name de omstandigheden van een oostelijke Alpenketen.

Als deze bij het toevallig ook bij ons goed doet, dan zal geen redelijk mens er iets op tegen hebben, dat ze algemeen wordt geteeld. Maar, als men de omstandigheden in het oog houdt waarover we in het begin van dit artikel spraken, dan valt het toch te betwijfelen dat deze bij voor de volle honderd procent in onze streken past. Immers, ook bij ons moet er een bij zijn, die in onze omstandigheden gegroeid en evolutie-theoretisch aan onze omstandigheden aangepast is. We zouden dus eigenlijk laatstgenoemde bij als uitgangspunt moeten nemen voor een teelt, die op produktie gericht is.

Maar, de Carnica is er nu eenmaal. Daardoor staan we nu voor een dilemma, dat we niet meer een eigen landras, maar ook geen zuivere Carnica meer hebben, maar een mengsel van rassen, dat ons geen enkel aangrijpingspunt geeft. Slechts ten koste van grote offers is er iets mee te beginnen.

De grondoorzaak van de moeilijkheden ligt in de wijze waarop de bijen paren. Niemand kan ons garanderen dat de paring met de juiste darren plaatsvindt. Vele imkers hebben immers geen Carnica's. Op allerlei plaatsen huizen „wilde” volken. Natuurlijk zijn er bevruchtungsstations en in het bijzonder de uiterst waardevolle eiland-bevruchtungsstations. Maar men gelooft aan een utopie als men meent, dat alle imkers daarvan gebruik zouden maken. Geheel afgezien nog van het feit, dat de bevruchtungsstations tegen zo'n grote toeloop niet opgewassen zouden zijn.

Men kan ook koninginnen kopen. Maar op dat punt ben ik erg sceptisch. Niet omdat ik de verkopers niet zou vertrouwen, maar omdat er zoveel onzekere factoren zijn. Steeds weer hoort men, dat de Carnica er zo en zo uit moet zien. De „standaard” is voor velen een evangelie. Anderen hechten daar geen waarde aan. De keuring heeft altijd plaats op het fenotype, op de zichtbare kenmerken, maar die zeggen niets over het genotype, de erfelijke aanleg. Maken we ons dan niet druk over kleinigheden? Lijken we soms niet op de professor, die ergens een beschermde orchidee vond en uitroeide met de opmerking: deze soort hoort hier niet thuis?

Het richtsnoer voor onze teelt kan alleen maar zijn, dat we consequent op opbrengst telen en dat we aandacht schenken aan alle kenmerken, die daarop betrekking hebben. Aan kleur en vorm moeten we alleen aandacht schenken, als ze uitwendig kenmerk van bekende koppelings-groepen zijn, zoals b.v. zachtmoedigheid gekoppeld is aan brede viltbanden en een lichte (gele) huidkleur aan gevoeligheid voor klimaatsomstandigheden.

Het is ook van belang, dat wij de „verwekelijking” consequent tegengaan. Het gebruik van geneesmiddelen tegen bijenziekten moeten we beperken tot noodgevallen. Volkomen verwerpelijk is een voortdurende profylaxe. Dit steeds weer toedienen van geneesmiddelen heeft alleen maar resistente ziekteverwekkers tot gevolg. Tegen nosema helpt nog steeds het beste, dat de bijen goed doorbroeden (desnoods met honing voeren) of de zwavellap.

Het milieu van onze bijen is de laatste tientallen jaren grondig veranderd, doordat de landbouw midden in een enorm veranderingsproces zit. Ik noem maar een paar punten: spuiten tegen belagers en tegen onkruid, verandering in de teelten en de teeltmethoden, in cultuur brengen van voorheen woeste grond en hercultivering van de heide, waterbeheersing enz. Al deze dingen gebeuren in een angstwekkend snel tempo, ze hebben onze bijen eenvoudig overrompeld, ze kunnen het gewoon niet bijhouden. Want de bij is evolutie-theoretisch traag. Alle milieu-invloeden werken immers in de eerste plaats in de haalbijen. Maar de haalbijen zijn genetisch niet belangwekkend. De veranderde milieu-omstandigheden bereiken de koningin en daarmee de erfelijke aanleg van het volk langs ingewikkelde omwegen. Maar doordat het leven taai is, kunnen de bijen zich ook onder ongunstige omstandigheden lang handhaven, al is het niet gemakkelijk.

En nu nog iets over structuurveranderingen. De menselijke beroepen stellen steeds hogere eisen. Geestelijken, leraren, bosbouwers, boeren enz. moeten tegenwoordig harder werken dan vroeger. De financiële omstandigheden van de mensen zijn grondig veranderd. Imkers kunnen in de zomer niet zo gemakkelijk op reis gaan. We zitten met de gevolgen van overbevolking en grondhonger. De imkers voelen er eenvoudig niet voor zich bepaalde dingen te onzeggen, ze willen hun deel van wat het moderne leven biedt en dat is niet verwerpelijk. Of er zich op deze wijze een stam van robuuste bijen-managers ontwikkelt? De tijd zal het leren.

Samenvatting

Onze bij is het evolutie-theoretische resultaat van de wonderbaarlijkste symbiose die er ooit is geweest. Ze heeft zich in de loop van 130 miljoen jaren samen met de bloeiende planten ontwikkeld. Daardoor ontstond er een sterke wederzijdse afhankelijkheid tussen bijen en bloemen. Elk gebied ontwikkelde in langdurige perioden landrassen der soorten. In ons gebied hebben we op dit ogenblik een mengsel van rassen. Daarbij komt een snelle verandering van het milieu der bijen, maar ook een verandering in de instelling van de imkers. Bijzondere moeilijkheden bereidt de honingbij de imkers door de wijze waarop zij zich voortplant.

Onze Imkersagenda

23 september: 59ste bijen- en honingmarkt te Eerbeek, zie bericht in dit nummer.

30 september: Bijen- en honingmarkt Ugehlen, zie bericht in dit nummer.

14, 16, 17 en 18 oktober: Tentoonstelling te Oosterbeek, zie bericht in dit nummer.

GESLAAGDEN EXAMEN BIJENTEELT- ONDERWIJZER

Op 13 juli is op de Proefbijenstand Ambrosius-hoeve een examen afgenomen voor onderwijzer in bijenteelt. Alle deelnemers zijn geslaagd.

De namen van de geslaagden zijn:

Mej. E. Jasperse, Achterdijk 22, Bunnik.

P. R. V. Assche, Da Costastraat 12, Terneuzen.

K. v. Deurzen, Valkhof 22, Ter Apel.

J. F. Freriks, Hagenbroek 11, Thorn.

L. G. M. Hensels, Van Pallantsstraat 27, Haelen.

R. A. Jaarsma, Laan van Moerkerken 12, Mijnsheerenland (Z.-H.).

Wij bieden de nieuwe bijenteeltonderwijzers onze hartelijke gelikwensen aan.

Onze oud-penningmeester de heer

J. Theunissen

is plotseling overleden. Zijn accuratesse en stiptheid, ook wat zijn bijen betreft, zal alle leden, die hem gekend hebben, opgevallen zijn. Wij betuigen hierbij ons diep medeleven.

Bieëngilde St. Ambrosius, Vught

Op zondag 30 juli is onze zeer geachte voorzitter, de heer

G. J. Geerdink

door een noodlottig ongeval plotseling overleden. Wij verliezen in hem een zeer goede voorzitter en goed bijenvriend. Dat de Heer onze God zijn vrouw en kinderen de kracht geve om dit zware leed te dragen.

Afd. Aalten

Met leedwezen geven wij kennis van het plotseling overlijden van ons bestuurslid de heer

A. de Gust

in de gezegende leeftijd van 79 jaar. Hij was een imker in hart en nieren en hij is stillekens heengegaan, zittende bij zijn bijen, wachtende op een zwerm.

Afd. Nunspeet

Op 3 juli 1967 overleed in de ouderdom van 90 jaar ons oudste lid en mede-oprichter onzer afdeling de heer

H. Brouns

In dankbaarheid zullen wij hem blijven gedenken. Namens leden en bestuur van de afdeling Nuth

J. Manteloets, voorz.

Op 25 juni is van ons hegegaan ons lid de heer

Herman Valckx

Vanaf het bestaan van onze afdeling was hij een trouw lid en vele jaren de actieve secretaris. Hij stond voor iedereen altijd klaar om de helpende hand te bieden. Voor onze leden was hij de vraagbaak en de raadgever. Moge hij spoedig vrede en rust vinden bij O.L. Heer, die hij steeds in vreugde en oprechtheid heeft gediend.

Afdeling Wellerlooi

Van medeleven vervuld berichten wij u het overlijden van

H. J. Verheyen

te Neerkant. Hij ruste in vrede.

Afd. Neerkant Liessel

vragen rubriek

Buiten de stal voeren

De heer B. B. te D. is bij zijn weten de enige imker in zijn omgeving. Hij vraagt onze mening over het massaal voeren.

Antwoord:

Het massaal voeren van bijen in een gezamenlijke voerbak heeft verschillende ernstige bezwaren. Op de eerste plaatst bestaat er een reële kans op roverij. Verder zijn er hygiënische bezwaren. Als één volk besmet is met b.v. Nosema, zal spoedig de hele stal besmet zijn. Verder weet men nooit hoeveel ieder volk krijgt. Een sterk volk kan teveel suiker ophalen en een zwak te weinig. Er is maar één goede methode van voeren: dat is ieder volk individueel.

J. M.

Werktekeningen

In ons vorig nummer is een mededeling van de rijksbijenteeltconsulent gepubliceerd inzake werktekeningen van de spaarkast en van de nieuwe kastsluiting.

Uit de ingekomen bestellingen blijkt, dat er een misverstand is ontstaan. Men veronderstelt namelijk dat voor beide tekeningen gezamenlijk f 1,— gestort moet worden. De prijs van de tekeningen is echter f 1,— per stuk.

